

DĖL MIRUSIŲJŲ NUO COVID-19 LIGOS (KORONAVIRUSO INFEKCIJOS) PALAIKŲ TVARKYMO IR ŠARVOJIMO

2022-05-01

Bendra informacija

Nėra įrodymų, kad COVID-19 ligą (koronaviruso infekciją) (toliau – COVID-19 liga) sukkeliantis virusas SARS-CoV-2 būtų perduodamas tvarkant mirusių asmenų kūnus. Manoma, kad galimas viruso perdavimo pavojus tvarkant mirusiųjų nuo COVID-19 ligos kūnus, yra susijęs su:

- tiesioginiu kontaktu su žmogaus palaikais ar kūno skysčiais ten, kur yra virusas;
- tiesioginiu kontaktu su užterštais aplinkos objektais.

Kadangi virusas SARS-CoV-2 gyvybingas gali išlikti ant paviršių kelias dienas, yra tikimybė, kad virusas gali išlikti ir ant mirusiųjų kūnų. Todėl būtina vengti nereikalingų tiesioginių kontaktų su mirusiojo palaikais be asmeninių apsaugos priemonių (toliau – AAP). Asmenys, kurie tiesiogiai liečiasi su mirusiųjų nuo COVID-19 ligos (tiek įtariamų, tiek patvirtintų COVID-19 atvejų) palaikais, turėtų būti apsaugoti nuo užkrėstų kūno skysčių, užterštų daiktų ar kitų užterštų aplinkos paviršių, dėvėdami tinkamas AAP.

Atliekant standartines mirusiųjų kūnų tvarkymo procedūras, rizika, susijusi su lašelių ar aerozolio patekimu į aplinką iš mirusiųjų kvėpavimo takų, laikoma maža. Priešingai, atliekant procedūras, kurių metu į aplinką pasklinda aerozoliai, arba procedūras, dėl kurių pomirtinės apžiūros metu gali užtikšti skysčių, kyla didesnė rizika, todėl jas atliekantiems asmenims reikia dėvėti tinkamas AAP (pvz., apsauginius akinius ir ant veido dėvimus 2 arba 3 klasės filtruojančius respiratorius (FFP2, FFP3) ir kt.). AAP naudojamos priklausomai nuo atliekamų palaikų tvarkymo procedūrų.

Rekomendacijas kaip tinkamai apsirengti ir nusirengti asmenines apsaugos priemones rasite **čia**.

Palaikų tvarkymas

Mirties vietoje

- Mirusiojo palaikų sutvarkymas – tai mirusiojo paruošimas tuoj po jo mirties, prieš jį išvežant į kitą vietą. Užkrato pernešimo rizika tvarkant mirusiojo palaikus daugiausia susijusi su tiesioginiu sąlyčiu su žmogaus palaikais arba kūno skysčiais, kuriuose yra virusų, arba su užterštais daiktais ar paviršiais toje vietoje, kurioje mirusysis tvarkomas.

- Mirusiojo kūnas mirties vietoje talpinamas į nepralaidų skysčiams polietileninį, nepermatomą maišą ir pervežamas į lavoninę arba perduodamas laidojimo paslaugas teikiančiai įmonei:

- mirusiojo kūną talpinti į maišą rekomenduojama dviem asmenims;

- mirties vietoje kūną tvarkantys asmenys turi dėvėti AAP (vandeniui nepralaidų chalatai ilgomis rankovėmis arba chalatai ir neperšlampama prijuostė, ne žemesnio nei FFP2 lygio respiratorių arba medicininę veido kaukę, akinius arba veido skydelį, pirštines);

- Įdėjus kūną į maišą, maišo išorė dezinfekuojama.
- Prieš išvežant kūną iš patalpos, kurioje žmogus mirė, dezinfekuojamas ten esantis vežimėlis.

Darbuotojams rekomenduojama pasikeisti pirštines.

• Ligoninės lavoninėje maišą leidžiama atidaryti ir parodyti giminėms, tačiau jiems griežtai nerekomenduojama liesti mirusiojo kūno.

• Lavoninės darbuotojas, tvarkantis mirusiojo palaikus, turi dėvėti: vandeniui nepralaidų chalataų ilgomis rankovėmis arba chalataų ir neperšlampamą prijuostę, ne žemesnio nei FFP2 lygio respiratorių arba medicininę veido kaukę, akinius arba veido skydelį, pirštines.

• Lavonų, mirusių nuo COVID-19 ligos, **skrodimas griežtai nerekomenduojamas**. Jeigu būtina pomirtinė apžiūra, esant galimybei, reikėtų vengti procedūrų, kurių metu į aplinką pasklinda aerosoliai, ir, be kita ko, nenaudoti greitai besisukančių elektrinių įrankių. Jeigu yra tikimybė, kad atliekant šias procedūras, į orą pasklis aerosolis (pvz., jeigu bus naudojami elektriniai įrankiai), reikėtų dėvėti atitinkamas AAP:

- vienkartinį vandeniui nelaidų chalataų ilgomis rankovėmis,
- daleles filtruojantį respiratorių FFP2 arba FFP3,
- veido skydelį arba akinius,
- nuo įsijovimų apsaugančias pirštines arba dvejas vienkartinės pirštines,
- apsauginę avalynę (aulinius batus).

Skrodimo metu rekomenduojamos aerosolių susidarymo mažinimo priemonės.

Aplinkos valymas ir atliekų tvarkymas

• Paviršiams, objektams, kurie galėjo būti užteršti SARS-CoV-2 virusu, dezinfekuoti naudojamos ligoninėje naudojamos dezinfekuojančios medžiagos, veikiančios virusus.

• Atliekos tvarkomos kaip infekuotos medicininės atliekos pagal Lietuvos higienos normos HN 66:2013 „Medicininų atliekų tvarkymo saugos reikalavimai“ reikalavimus. Organizuojant aplinkos valymą turi būti atsižvelgiama į Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos parengtas rekomendacijas dezinfekcijai sveikatos priežiūros įstaigose ir ne sveikatos priežiūros patalpose (įtarus ar patvirtinus COVID-19 ligos atvejį) ir patalpų valymui COVID-19 pandemijos metu (<https://bit.ly/3xh6wXR>).

• Patalpas valantiems ir atliekas tvarkantiems darbuotojams taip pat rekomenduojama dėvėti atitinkamas AAP: respiratorių FFP2 arba medicininę veido kaukę, pirštines, apsauginius akinius ir vandeniui nelaidų chalataų ilgomis rankovėmis.

Transportavimas į kūno laikymo vietą

• Reikėtų pasirūpinti, kad vežant mirusiųjų kūnus iš mirties vietos ir priimant juos nustatytose kūnų saugojimo vietose būtų kuo mažiau tiesioginio sąlyčio su žmogaus palaikais arba kūno skysčiais.

• Suvyniotus mirusiųjų kūnus liečiantys darbuotojai turėtų dėvėti atitinkamas AAP, kad būtų kuo mažiau sąlyčio su infekuotais kūno skysčiais, užterštais objektais ir kitais užterštais aplinkos paviršiais. Jiems rekomenduojama dėvėti pirštines ir vandeniui nepralaidų chalataų ilgomis rankovėmis.

Kūno tvarkymas prieš šarvojimą ar kremavimą

Lavoninės darbuotojai, laidojimo, ritualinių paslaugų teikėjai turi būti informuoti, kad žmogus mirė nuo COVID-19 ligos.

• Atliekant standartines ir neinvazines mirusiojo kūno paruošimo procedūras, kurios atliekamos tvarkant mirusiojo palaikus (pvz., mirusiojo šukavimas, valymas ir prausimas), reikia laikytis atitinkamų standartinių apsaugos priemonių ir dėvėti AAP, kad būtų išvengta užkrato pernešimo įvykus tiesioginiam sąlyčiui. Tokias procedūras atliekantys darbuotojai turi dėvėti:

- respiratorių FFP2 arba medicininę veido kaukę,
- vienkartinės pirštines,

- vandeniui nelaidų chalataų ilgomis rankovėmis arba chalataų ir neperšlampamą prijuostę,
- akių apsaugai nuo pusrūš dėvėti akinius arba antveidį.
- Rengiant mirusį ir ruošiant jo kūną šarvojimui ir (arba) laidotuvėms, reikia laikytis atitinkamų standartinių atsargumo priemonių ir dėvėti AAP, kad būtų išvengta užkrato pernešimo įvykus tiesioginiam sąlyčiui. Atliekant tokias procedūras būtina dėvėti bent pirštines ir vandeniui nelaidų chalataų ilgomis rankovėmis.
- Mirusiųjų kūnus **balzamuoti** galima, bet reikia laikytis atitinkamų standartinių atsargumo priemonių ir dėvėti AAP, kad būtų išvengta užkrato pernešimo įvykus tiesioginiam sąlyčiui. Atliekant tokias procedūras rekomenduojama naudoti šias apsaugos priemones: respiratorių arba medicininę veido kaukę, pirštines ir vandeniui nelaidų chalataų ilgomis rankovėmis, akinius arba antveidį.
- Visos susidariusios kūno tvarkymo vietoje atliekos turi būti tvarkomos kaip infekuotos medicininės atliekos pagal Lietuvos higienos normos HN 66:2013 „Medicininė atliekų tvarkymo saugos reikalavimai“ reikalavimus.

Šarvojimas

- Žmonių, mirusių nuo COVID-19 ligos, šarvojimas negali būti vykdomas patalpose, kurioms nėra išduotas leidimas-higienos pasas.
- Mirusiojo kūnas gali būti šarvojamas įprasta tvarka, tačiau **griežtai nerekomenduojama liesti mirusiojo kūno rankomis, bučiuoti.**
- Šarvojimo vietoje prie įėjimo / išėjimo iš šarvojimo salės pateikti informaciją apie rekomendaciją:
 - laikytis asmens higienos (rankų higiena, kosėjimo, čiaudėjimo etiketas ir kt.);
 - vyresniems nei 6 metų lankytojams dėvėti kaukes uždaroje erdvėje kuriose yra didelis žmonių skaičius ir neįmanoma išlaikyti saugaus atstumo nuo kitų žmonių. Neįgalumą turintiems asmenims, kurie dėl savo sveikatos būklės kaukių dėvėti negali ar jų dėvėjimas gali pakenkti asmens sveikatos būklei, rekomenduojama dėvėti veido skydelį.
- Įstaigos darbuotojams ir klientams turi būti sudaryta galimybė rankų higienai ir (ar) dezinfekcijai – prie įėjimo į įstaigą ir sanitarinį mazgą gerai matomoje vietoje pakabinti darbuotojų ir lankytojų rankų dezinfekcijai skirtą priemonę.
- Pagal galimybes vėdinti ritualinių paslaugų erdves atsižvelgiant į technines pastato galimybes ne rečiau kaip 1 kartą per valandą; ypač rekomenduojama išvėdinti patalpas po kiekvienos šarvojimo paslaugos.

Laidojimas ir/ar kremavimas

- Mirusiuosius, kuriems patvirtinta arba įtariama COVID-19 liga, galima laidoti arba kremuoti įprasta tvarka.

Parengta pagal

European Centre for Diseases Prevention and Control. Considerations related to the safe handling of bodies of deceased persons with suspected or confirmed COVID-19. Stockholm: ECDC, 2020.